

Средишњи део песме *Путеви*, значајне за поезику путовања М. С. Димитријевића, која би могла да се нађе и као нека врста лирског пролога на почетку одељка о велепутнику и друмовнику, дочарава слику о далеким иреалним водопадима што “Месец глођу”; док “седеф засипа даљине”. И поред тога што Месец симболизује постојање, бесмртност и вечност, у Димитријевићевим стиховима имагинарни, можда небески слапови раскошно засипају далека пространства.

Замамне и заводљиве светлости и лирске чудовишности месеца у Димитријевићевим стиховима у много чему се укрштају и тешко је ту различити њихов симболички смисао од сликовно-метафоричних представа.

Црвенкасто-риђа планета Марс

Песник Димитријевић поетички помиње машту научника, писаца и сањара у вези са питањем: да ли на Марсу, о коме пева, постоји живот.⁵¹¹ Многи су донедавно сматрали да је поменута планета насељена, “можда чак и разумним бићима”. Међутим, тек је динамичнији развој космичких истраживања омогућио да се Марс боље упозна. И то потпуније него што смо, “до почетка космичке ере познавали Месец”, зналачки прави поређење наш песник и астроном.

Након помена космичког брода „Маринер-4“, Димитријевић указује на драгоцену открића „Викинга“ 1 и „Викинга“ 2. И у складу са лирским виђењем ове црвене планете, детаљније колористички описује место и тло на које је слетео „Викинг“ 1. То је пустиња засута камењем, “а боја тла је црвенкасто-риђа, због присуства оксида гвожђа”. У песниковим представама Марс је, са мало наглашенијом симболиком рата, “крвава тачка”; а њено име звезду “руменилом хвата”. Научна открића, која Димитријевић помно прати, проширила су представу о тој бојено озраченој планети. Зато три деценије после песме *Марс*, захваљујући новим сазнањима, пише да, због учесталих пешчаних олуја што у висину дижу “ситне честице са црвенкасто-риђе површине планете, небо на Марсу има ружичасту а не плаву боју”. Овако дочаране активне боје умногоме се подударују са динамично-ратно-митолошком визијом тада младог писца.

При крају чланка о овој планети Димитријевић визионарски предвиђа да ће се можда ускоро, почетком трећег миленијума, у који смо заплвили, на Марс спустити космички брод са људском посадом. “То ће бити прва планета на коју ће ногом ступити човек у својој вековној тежњи да се са Земље вине ка звездама”,⁵¹² закључује помало лирско-поетички.

Планета Марс, о којој младалачки пева Димитријевић, је нама најближа од спољашњих планета и заједно са Сатурном и Јупитером вија се међу звездама на ноћном небу. У његовим стиховима *Марс*,⁵¹³ како је и

⁵¹¹ Др Милан С. Димитријевић, *Викинзи на Марсу*, „Школарац“, јануар 1999, IV, 22, стр. 22.

⁵¹² Исто, стр. 22.

⁵¹³ М. С. Димитријевић, *Песме*, стр. 74.

насловио песму у циклусу *Плуг времена*, оличава мешање и преплитање неких од суштинских сила космоса, природе, историјских и митолошких сазнања, са овоземаљским, миротворним или милитаристичким тежњама и збивањима. Марс је ту, и поред “кржаве тачке”, представљен углавном персонификовано, делатно и мужевно, са страшћу умног бића и оптимистичком надом, уз пацифистичку поруку.

За нашег песника, Марс је *крвава тачка* што небом следи свој пут, а “име њено звезду руменилом хвата”. Уводни стихови су колористички црвено, румено и још снажније: крваво обојени. То је у складу и са симболиком ватре, огња, пламеног југа и наоружаног мушкарца-ратника кога и оличава. У односу на Сунце, у „језгришту“ нашег планетарног система, Марс је *крвава тачка*, што, према симболици крви, може да значи и један животни принцип и снагу у законитом васионском кретању. Руменило што звезду хвата у складу је са активним принципом, сувереношћу и ватреним хтењем да буде планета мира:

“Са ужасом чедо Фобос син је следи
Силином у бескрај пробија им врата”

У Димитријевићевој филозофији и поезици простора и времена: бескрај, бесконачност, вечност, безвременосно и сл. имају важно место. Он је на трагу уверења да је неограниченост, бесконачност, интуитивно присутна скоро у сваком човеку. Зато се, у наведеним стиховима, силином продире у неограничено, у оно што је изван свих граница, и пробијају се врата, да би се отворио пут у нови живот. Врата су истовремено симбол наде, знао је песник Димитријевић, и у наредним стиховима оптимистички отвара перспективу:

“Али ипак надом сијају погледи
Оплођена умом биће једном схвата”

У тој нади што сија, присутно је нешто од онога што сличи стварању васељене, или зрачности новог живота и праисконског интелекта. На то упућује и следећи стих, који говори о оплодњи умом, што је врхунац и исходиште једног стања и најава наредног. Јер тада ће Марс “бити планета мира / И никад никад неће бити рата”, скоро програмски поручује песник.

Црвенкасто светло планете Марс, жарко попут пламена, допринело је да је она у римској митологији постала амблем рата, оличење ватрене жеље, страсти и снаге. У фигуративном смислу, зна Милан из класичне старине, Марс означава бој, борбену буку, смелост, агресивност... Зато га на поетски начин доводи у везу са Фобосом, који је персонификација ужаса, заокружујући тако слику о ратничкој моћи и сили.

Са стилско-формалног становишта, песма *Марс* је једна од релативно ретких у којој се појављује рефрен:

“Хтела би бити планета мира
А названа је планетом рата”.

У овом случају рефрен има улогу да појача емоционалност, као и да оснажи поруку и још више истакне поенту на крају песме. Уз то, наведени рефрен више богати семантичко-емоционалну озраченост него што доприноси јединству тоналности стихова.

Чаровит светлосни траг метеорита

Димитријевић, почетком седамдесетих година, са све већом пажњом проучава поједине свемирске и астрофизичке појаве и проблеме; интересује се за космогонијске теорије, учења и митске представе о пореклу и постанку света, човека и универзума и пева о васељенским збивањима и размерама. Метеори и метеорити тада заокупљају његову студијску и песничку пажњу, поред осталог и због чаросног светлосног трага који остављају за собом, при продору у високу атмосферу. Лирско лебдење метеорита у зраку, који се веома много загреје и јонизирајући подстиче светлосне појаве, побуђивало је Димитријевићеву научно-истраживачку, као и песничку имагинацију, што посведочава и песма *Метеорит*.⁵¹⁴

Метеорит је, према његовом лирско-метафоричном виђењу, “каљен у огњу прапочетка” и прошао је кроз извесно очишћење и преображај. Димитријевић се играо и поигравао са просторима који могу да буду васељенско средиште и место узајамног општења. Као такав, метеорит је од ситних “честица ничег” исплео:

“Танку копрену бесмртности
Под којом се таложило време”⁵¹⁵

То плетење и испредање стања вечног живота из — ничег — унеколико је блиско древној источњачкој филозофији и мистичној контемплацији. Уз то, додирује се и са неоплатонистичком традицијом бесмртности, према којој је циљ опстајања изван времена, или под талогом времена, како поетски назначавача песник.

У завршној строфи песник сликовито истиче кристалну кап времена “коју ће разбуктати у море”. Кристал, као и метеорит, носи у себи нешто од чистоте и самосветлеће снаге духовног савршенства; у симбиози са временом ствара лирску представу о безвременој егзистенцији, изван асиметрије прошлости и будућности, која је и ван живота. Живот је тада, као и метеорит, у вазносећем самораздевању које вуче ка дну и, у једном моменту, манифестује се у виду кристалног *над-живота*.

⁵¹⁴ Исто, стр. 73.

⁵¹⁵ Исто, стр. 73.